

LUND UNIVERSITY

Såsom i ett brännglas: Utvärdering av ESF-projektet Somali Information and Business Service

Carlson, Benny

2014

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Carlson, B. (2014). *Såsom i ett brännglas: Utvärdering av ESF-projektet Somali Information and Business Service*. [Publisher information missing].

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Såsom i ett brännglas

Utvärdering av ESF-projektet

Somali Information and Business Centre

September 2014

Benny Carlson

INNEHÅLL

1. INLEDNING.....	2
En lärorik historia.....	2
Det statistiska utgångsläget.....	3
2. VAD HÄNDE LÄNGS VÄGEN?	5
De första stegen.....	5
Förstudien.....	5
Projektansökan	6
En riskanalys	6
Centret startar	7
Enkät, uppsats, möte	8
Ny projektledare och nya mål.....	9
Protest och dialog.....	9
Ny projektledare och föreningskontakter	11
Inspirationsdag och framtidsdiskussion.....	12
Förstudie och § 37-ansökan.....	13
3. HAR MÅLEN UPPNÅTTS?	15
Företagsrådgivning	15
Övriga mål.....	15
4. VILKA ÄR ERFARENHETERNA?	17
Vilken nytta för aktörerna?.....	17
Hur har samverkan mellan aktörerna fungerat?	18
Hur har företagsrådgivningen fungerat?	18
Hur har samhälls- och hälsoinformation fungerat?.....	19
Hur har jobbsökarträffarna fungerat?	20
Hur har det varit att jobba på centret?.....	21
Vilka är de viktigaste lärdomarna?	21
Vad kan man tro om framtiden?	22
5. SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER	23
Från mot- till medgång	23
Målbilden.....	23
Erfarenheterna	23
Såsom i ett brännglas.....	24
Utmaningar	25
APPENDIX: UTVÄRDERINGSSAMTAL	26

1. INLEDNING

En lärorik historia

Somali Information Business Centre (SIBC) i Skåne är en unik konstruktion som innebär att ett antal myndigheter i projektform (med finansiellt stöd från Europeiska Socialfonden, ESF) har lanserat ett center i syfte att underlätta integrationen av en grupp flyktingar inom vilken ett flertal av olika skäl (många nyanlända, många med bristande utbildning, diskriminering m m) än så länge haft svårt att få fäste på arbetsmarknaden (se figurerna nedan). Projektet går på tvärs mot den i Sverige dominerande "mainstreaming"-ideologin i integrationspolitiken enligt vilken invandrare efter en kortare etableringsfas inte ska vara föremål för säråtgärder.¹ Projektet har utvecklat aktiviteter som företagsrådgivning, samhälls- och hälsoinformation samt jobbsökarträffar i Malmö, Kristianstad och Eslöv. Det har ställts inför stora utmaningar, inte minst därför att det krävs stora doser kommunikation och koordination för att ett antal myndigheter och somaliska organisationer ska lära sig gå i takt och därför att all denna koordinering har måst åstadkommas på blott två år. I nuläget har SIBC fått resurser för att drivas vidare i åtminstone ytterligare ett år i samverkan med Malmö stads arbetsmarknadspolitiska verksamheter inom JobbMalmö.

I utvärderingsplanen² för projektet angavs följande punkter: 1) att målen måste revideras med hänsyn till att de ekonomiska ramarna blev snävare än som angetts i ansökan till Europeiska Socialfonden (ESF); 2) att enkätledes undersöka hur informationen om SIBC nått ut till somalier i Skåne; 3) att summera observationer från styrgruppsmöten och verksamhet; 4) att följa upp ett antal deltagare i projektets verksamheter och 5) att i samband med "målgruppen" intervjua ett antal nyckelpersoner om projektets utveckling. Vidare hette det att samverkan och konflikter mellan de aktörer som står bakom centret (myndigheterna) och andra organisationer (bl a somaliska föreningar) ska undersökas samt att projektet bör studeras som en läroprocess.

Under projektets gång har målen reviderats (punkt 1) och personal vid SIBC genomfört en enkät med "somalier på gatan" om vad de vet om SIBC (punkt 2). Punkt 3 stod i centrum för en halvtidsutvärdering sommaren 2013 (av vilken en förkortad version återvänds i projekthistoriken i kapitel 2) och kvarstår naturligtvis i denna slutrapport. Återstår punkterna punkterna 4 och 5.

Ett huvudsyfte med slututvärderingen har varit att spegla hur de aktörer som varit involverade i projektet – representanter för samverkande myndigheter och den somaliska målgruppen, projektägare, projektledare, personal och deltagare – upplevt den drygt två år långa resan (processen) från mars 2012 till juni 2014. Vilken nytta anser de att projektet har medfört? Hur har samverkan dem emellan fungerat? Hur har de tre "ben" på vilka projektet vilat – företagsrådgivning, samhälls- och hälsoinformation och jobbsökarträffar – fungerat? Hur har centrets "inre liv" sett ut? Vilka lärdomar kan man dra? Hur ser man på SIBC:s framtid? Det finns inga objektiva svar på den typen av frågor. Det finns "bara" en uppsättning svar baserade på de olika aktörernas perspektiv och intressen samt upplevelser och erfarenheter under resans gång. Men det är inte desto mindre i dessa människors hjärnor som kunskapen om centret och dess rörelseriktning finns ackumulerad.

Svaren på frågorna har vaskats fram ur utvärderingssamtal med ca 40 nyckelpersoner och deltagare och ur ett par rundabordsamtal med deltagare i samhällsinformation och jobbsökarträffar (se appendix 1) och resulterat i ett relativt omfattande arbetsmaterial av vilket en komprimerad version redovisas i denna rapport.

¹ Se Benny Carlson, Gabriela Galvao och Tobias Schölin: "Fyra nyanser av grått: Integration, mainstreaming, likabehandling och riktade åtgärder i EU, Sverige och sju andra länder", en rapport finansierad av Region Skåne och publicerad som MIM working paper vid Malmö högskola 2014.

² Planen återfinns i kallelse till styrgruppsmöte 2012-10-10 och i Årsrapport mars 2012 – december 2012.

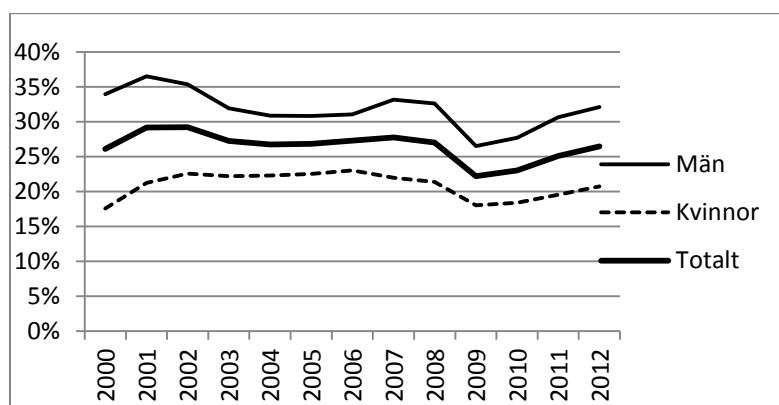
Utvärderingen består därmed av en redogörelse för vad som hänt längs vägen baserad på dokument (kapitel 2), ett resonemang om i vad mån målen uppnåtts baserat på siffror (kapitel 3), en redovisning av aktörernas erfarenheter av resan baserad på samtal/intervjuer (kapitel 4) och en avslutande sammanfattning med slutsatser (kapitel 5).³

Det statistiska utgångsläget

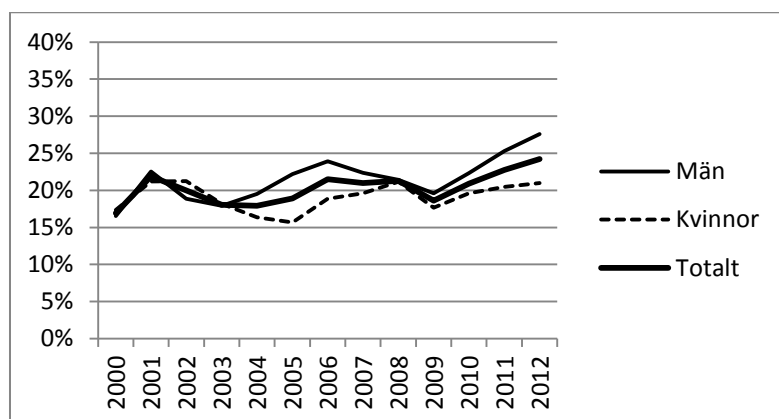
Ett avgörande skäl till myndigheternas beslut att sjösätta SIBC kan sökas i den dystra statistiken om somaliaföddas sysselsättning och företagande i Sverige och Skåne samtidigt som somalier i en del andra länder uppvisat betydligt bättre ekonomisk integration.⁴ De senaste tillgängliga siffrorna från SCB (RAMS) sträcker sig fram till och med 2012.

Andelen sysselsatta i riket och Malmö framgår av figurerna 1 och 2 (siffrorna för hela Skåne ser ut som i Malmö).⁵ Skillnaden mellan riket och Malmö är att sysselsättningen för män ligger lägre i Malmö och att därmed skillnaden mellan män och kvinnor är mindre där.

Figur 1: Andel sysselsatta 20-64 år i riket med födelseland Somalia år 2000-2012

Figur 2: Andel sysselsatta 20-64 år i Malmö med födelseland Somalia år 2000-2012

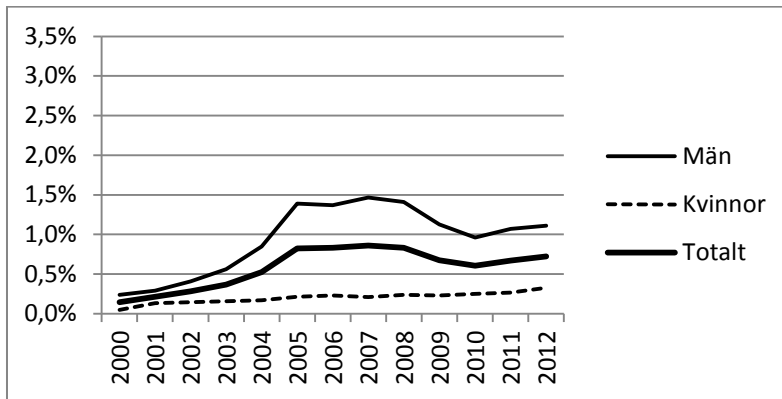
³ Upplägget skulle kunna fotas på några slutsatser i en utvärdering från Ramböll, vilken betonar vikten av att studera "processen för att driva samverkan" och betydelsen av "berättelsens makt". Se Ramböll, "Regional samverkan kring etablering av nyanlända: Lärdomar från Partnerskap Skåne", 2014, s 8-9.

⁴ För aktuella rapporter, se Benny Carlson, Karin Magnusson & Sofia Rönnqvist, *Somalier på arbetsmarknaden – har Sverige något att lära? Underlagsrapport 2 till Framtidskommissionen*. Stockholm: Statsrådsberedningen 2012 och *Somalis in Malmö: Somalis in European Cities*. New York: Open Society Foundations 2013.

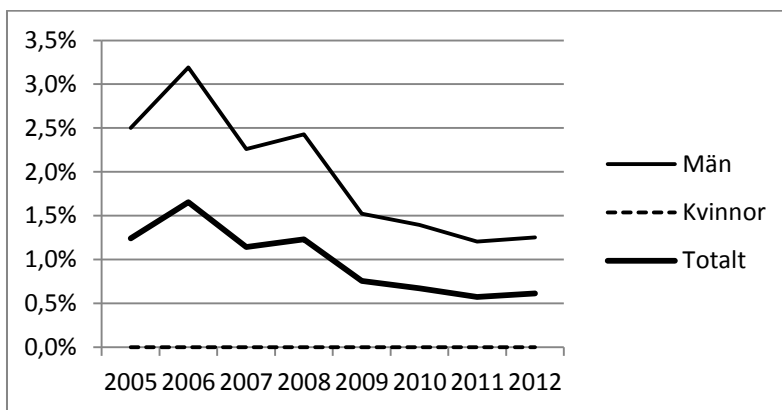
⁵ Den andelsmässiga utvecklingen kan framkalla en överdrivet negativ bild. Antalet i sysselsättning och företagande (täljaren) har ökat över tid men eftersom det samtidigt förekommit ett relativt kraftigt inflöde i landet (nämnaren) har andelen stagnerat.

Andelen sysselsatta somaliska företagare i riket och Malmö framgår av figurerna 3 och 4. I hela riket fanns 223 somaliska företagare 2012. I Malmö fanns åtta (ner från som mest 12 år 2006) och i övriga Skåne ingen. Det är inte minst dessa närmast katastrofala siffror som motiverat satsningen på ett Somali Information and *Business* Centre.

Figur 3: Andel sysselsatta företagare 20-64 år i riket med födelseland Somalia år 2000-2012

Figur 4: Andel sysselsatta företagare 20-64 år i Malmö med födelseland Somalia år 2005-2012

2. VAD HÄNDE LÄNGS VÄGEN?

De första stegen

Fröet till ett somaliskt center i Skåne såddes i mars 2009 då Adam Suldan, samhälls- och hälsokommunikatör vid Partnerskap Skåne, väckte tanken på att skapa ett somaliskt nätverk i Skåne. Fröet slog rot hos Partnerskapet och i juni arrangerade Länsstyrelsen och Partnerskap Skåne/den regionala överenskommelsen i Skåne län (RÖK) en konferens på temat "För ett inkluderande mottagande i Skåne". Därefter genomförde Partnerskapet två workshops med somalier i Malmö och Eslöv för att utröna vilka hinder och möjligheter som finns för integrationen i det svenska samhället.

I ett diskussionsunderlag från Partnerskapet 2010 ställde Suldan en avgörande fråga: "Vad kan svenska myndigheter tillsammans göra för att bryta den onda cirkeln som somalierna i Sverige befinner sig i?"⁶ Som svar på frågan föreslogs inrättandet av "Somaliska centret i Skåne", en informations-, kunskaps- och rådgivningsbank för somalier. Ambitionen var att somalier skulle vara involverade i hela tillkomstprocessen ("bottom up-metoden"). Det sades också vara "[a]vgörande att somalierna har möjlighet att samlas under en paraplyorganisation som kan agera som en neutral plattform oberoende av exempelvis medlemmars klan- och föreningstillhörighet".

I maj 2010 anordnade Länsstyrelsen, Region Skåne, Herbert Felix-institutet, Arbetsförmedlingen och Nätverket Social Ekonomi i Skåne konferensen "Utanför eller entreprenör" om hur somalier i Skåne skulle kunna inkluderas på ett bättre sätt. I augusti beslöt myndigheterna inom RÖK medverka till "bildandet av en klanoberoende paraplyorganisation för somaliska föreningar i Skåne samt etablerandet av ett kunskaps- och informationscenter för och med somalier i Skåne med fokus på entreprenörskap och arbetsliv".⁷

Förstudien

Nu beslöt Partnerskapet genomföra en förstudie med Herbert Felix-institutet som huvudman och Region Skåne som finansier. Vid årsskiftet 2010/11 anställdes Philip Sandberg som projektledare för att genomföra studien. I lägesrapporter i mars och maj 2011 framfördes ett antal förslag om hur centret borde se ut.⁸ De viktigaste förslagen var att:

- Centret bör ligga på en lämpligt vald plats i Malmö.
- Verksamheten bör organiseras även i andra delar av Skåne, t ex en dag i veckan.
- Huvudmannskapet bör inte tillfalla en offentlig aktör.
- Föreståndaren bör vara svensk med stor kännedom om somalisk kultur.
- Det är viktigt att etablerade somalier som kan agera positiva förebilder blir anställda.

I rapporterna presenterades en interimistisk styrgrupp med representanter för olika myndigheter. Vidare föreslogs att huvudmannskapet skulle tillfalla Herbert Felix-institutet, att den interimistiska styrgruppen skulle permanentas och att ett antal personer bilda en referensgrupp. Verksamheten föreslogs (majrapporten) vila på tre ben:

1. Kulturanpassad handledning mot entreprenörskap och arbetsliv.
 - a) Kulturanpassade kurser för den som vill starta eget företag.
 - b) Samhälls- och hälsoinformation genom Länsstyrelsens samhälls- och hälsokommunikatörer.
 - c) Information om svensk arbetsmarknad genom Arbetsförmedlingens personal.
 - d) Lotsverksamhet, vilket skulle kunna säkra finansiering av centret efter projekttidens slut.

⁶ Adam Suldan, Diskussionsunderlag för projekt: Integrationsmodell för somalier i Skåne, odaterat 2010.

⁷ Meddelande från Länsstyrelsen i Skåne län 2010-08-27.

⁸ Philip Sandberg, Somaliskt informations- och kunskapscenter i Skåne: Lägesrapport över kartläggningen för perioden 2011-01-01–2011-03-20 respektive 2011-05-04.

2. Kulturkompetens för offentlig, privat och idéburen sektor.
3. Forskningsbaserad kunskapsbank.

Projektansökan

I augusti 2011 lämnade Herbert Felix-institutet in en projektansökan till ESF gällande ett Somali Information and Business Centre. Medfinansierare var Region Skåne, Länsstyrelsen i Skåne län, Arbetsförmedlingen, Malmö stad samt Kristianstads, Eslövs och Svalövs kommuner. I ansökan angavs som övergripande mål "att stärka individer från Somalia och deras förutsättningar att starta egna företag samt träda in på den reguljära arbetsmarknaden". Verksamheten skulle, så som skisserats i förstudien, bestå av företagsrådgivning, grundläggande samhällsinformation i Partnerskap Skånes regi, jobbsökarträffar i Arbetsförmedlingens regi, lotsverksamhet, kompetensutveckling för offentlig och idéburen sektor samt en forskningsbaserad kunskapsbank.⁹

En rad delmål ställdes upp för företagandet:

- Antalet rådgivningar ska uppgå till minst 100 per år.
- Fördelningen mellan män och kvinnor ska vara jämn.
- Samtliga deltagare ska utforma en företagsidé.
- En majoritet av deltagarna ska starta egna företag.
- Antalet somaliska företagare i Skåne ska öka med 200 procent.

Vad gäller inträde på arbetsmarknaden angavs som mål att en majoritet av deltagarna ska se möjligheter med yrkesmässig och geografisk rörlighet, att 80 procent av deltagarna ska uppleva att de kommit närmare svensk arbetsmarknad och att sysselsättningen bland somalier i Skåne ska öka genom egenföretagande och anställningar. Dessutom angavs en lång rad mindre gripbara mål av typen förbättrat psykiskt och fysiskt välbefinnande, ökad framtidstro och delaktighet, attitydförändringar, förbättrad hälsa, bättre skolresultat, minskad kriminalitet etc.

En riskanalys

I ansökan fanns en riskanalys som tog upp en rad potentiella hot. Ett par av hoten gällde förutsättningarna för somaliskt egenföretagande (otillräcklig tillgång till finansiering, för liten marknad). Övriga hot gällde projektet i sig:

- *Konflikter:* För att undvika konflikter är, hette det, "förankringsprocessen oerhört viktig och att det blir en bred referensgrupp med goda nätverk, erfarenheter och legitimitet inom gruppen".
- *Finansiering under projektets gång:* "Om någon av finansierarna skulle avbryta samarbetet i förväg får projektet ett sparbetning i motsvarande mån som förlusten av stödet."
- *För få besökare:* "För att säkerställa en hög besöksfrekvens och ett 'levande center' är dess geografiska placering av stor vikt."
- *Långsiktigheten:* Här handlade det om "möjligheten till egna intäkter främst genom försäljning av utbildningspaket och utbildningslösningar till stat, kommun och landsting".
- *Konkurrensmentalitet:* "Det finns en viss risk för att ett antal individer i de somaliska föreningarna upplever kunskaps- och informationscentret som ett hot mot den egna föreningens verksamhet."
- *Projektstarten fördröjs.*

Riskanalysen var med facit i hand mycket förutseende i och med att de flesta hoten aktualiserades:

- *Konflikter:* Förankringsprocessen misslyckades. Någon paraplyorganisation och referensgrupp bildades inte. Alla inblandade i projektet var från början klara över att detta var centrets

⁹ Ansökan med diarienummer 2011-3090145, s 6, 16-17.

akilleshäls, och frågan diskuterades vid i stort sett varje styrgruppsmöte, men exakt vari problemet bestod och hur det skulle lösas förblev under lång tid oklart.¹⁰

- *Finansiering under projektets gång:* Knappt hade centret kommit igång förrän frågan om Malmö stads medfinansiering lyftes från tjänstemannanivå till politisk nivå där attityden var skeptisk. Efter ett möte i maj med kommunalrådet Andreas Schönström skickades en ny ansökan om medfinansiering in till Malmö stad.¹¹ Ansökan beviljades av kommunstyrelsens arbetsmarknads- och vuxenutbildningsutskott i augusti med reservation för att en ny bedömning skulle göras efter ett år med utgångspunkt från projektets resultat.¹²
- *För få besökare:* Ambitionen hade varit att centret skulle placeras där merparten av målgruppen är bosatt men det visade sig svårt att få fram en lokal i något av dessa områden och därmed landade centret i lokaler tillhöriga Malmö Ideella Föreningars Paraplyorganisation på Grönegatan 11 A i centrala Malmö.¹³
- *Långsiktigheten:* Tanken med projektet var att verksamheten skulle riktas åt två håll, service till somalier och kompetensutveckling till myndigheter där den senare verksamheten med tiden skulle generera intäkter. ESF-ansökan måste emellertid delas upp på två programområden och ESF beviljade bara den ena ansökan, varvid de verksamheter som var tänkta att underlätta centrrets överlevnad på lång sikt (kompetensutveckling, lotsverksamhet) föll bort.¹⁴ Med viss omDispositionering av resurserna och ökad medfinansiering från Region Skåne och Malmö stad kunde projektet ändå komma igång med en årlig budget på 1,9 miljoner kronor.
- *Konkurrensmentalitet:* Huruvida de somaliska föreningarna uppfattade centret som en konkurrent är svårt att säga men i och med att förankringen misslyckades blev centret i vart fall en källa till irritation och besvikelse bland föreningarna.
- *Projektstarten fördröjs:* Projektstarten var satt till 1 januari 2012 men blev försenad till 1 mars och i praktiken kom verksamheten inte igång förrän i juni. Slutdatum var satt till 30 juni 2014, vilket innebär att projektet bara fick lite drygt två år på sig.

Centret startar

Våren 2012 drog SIBC igång med Philip Sandberg som projektledare på halvtid. I mars började Arwaah Daahir Abdi som lokal coach i Eslöv (anställd på 75 procent av Eslövs kommun). I april anställdes Qalinle Dayib som biträdande projektledare med företagsrådgivning som främsta uppgift, först på halvtid och från juli på heltid. I maj anställdes undertecknad (på 15 procent) som utvärderare och Mohamud Ahmad Nasir som instegsjobbare på halvtid med arbete som informatör i receptionen och på hemsidan. Dessutom hade centret tillgång till Länsstyrelsens samhälls- och hälsokommunikatörer Zahra Abdi Mohamed och Mubarik Abdirahman samt Nasra Abdi Ali som varit biträdande projektledare när projektet utformades och nu gick in som timanställd projektassistent. I

¹⁰ Ordinarie styrgrupp bestod från start av Ingemar Jeppsson, Herbert Felix-institutet, Katarina Carlzén, Länsstyrelsen, Jan Lindelöf, Region Skåne, Gunnar Bergström, Malmö stad, Gert Åhlund, Arbetsförmedlingen, Helena Johansson, Kristianstads kommun, Håkan Andersson, Eslövs kommun, Ola Knutsson, Svalövs kommun, och Emelie Holm, Örkelljunga kommun, med Gunilla Sweger, ESF-rådet, och Benny Carlson, Lunds universitet, som adjungerade. Region Skåne representerades emellanåt av Maria Tuszynski och våren 2013 ersattes Lindelöf av Carin Daal. Åhlund ersattes vid sista mötet 2014 av Mehran Najafi. Helena Johansson ersattes 2013 av Ann-Louise Castman och därefter Merete Tillman och 2014 av Ann-Christin Bjerrehus men ingendera deltog i mötena. Någon aktiv medverkan från Örkelljunga ägde inte heller rum. Sweger ersattes 2013 av Madeleine Tham. I december 2013 tillkom Ismail Thor och Luul Hassan från Somaliska Paraplyorganisationen i Skåne.

¹¹ Malmö stads tvekan förefaller ha byggts på en önskan att öka den politiska kontrollen över projektfloran och en oro betingad av de somaliska föreningarnas negativa hållning.

¹² Gunnar Bergström, Avsiktsförklaring gällande Somali Information and Business Centre, 2012-07-03.

¹³ Styrgruppen beslöt 2012-05-29 hyra lokaler på Grönegatan 11 A i Malmö till 31 oktober 2012 med möjlighet till förlängning till 30 juni 2014 samt hyra lokal en gång i veckan av Studieförbundet Vuxenskolan i Kristianstad och hyra lokaler av Företagsmix i Eslöv.

¹⁴ Ansökan var på ca 7 miljoner kronor för tre år, varav PO1 (Kompetensförsörjning) 4,4 miljoner och PO2 (Ökat arbetskraftsutbud) 2,6 miljoner. Endast PO2 gick igenom.

juni flyttade centret in i lokalerna på Grönegatan i Malmö. I september hölls ett "öppet hus" och SIBC invigdes av landshövding Margareta Pålsson i närvaro av ett 60-tal gäster och med årets företagare i Stockholms län 2011 Karima Tice som huvudtalare.¹⁵

SIBC hade fått en svår start: Nästan halva ESF-ansökan hade fått avslag, det hade inte gått att hitta lokaler nära målgruppen, de somaliska föreningarna var negativt inställda och Malmö stad vacklade i sitt stöd för projektet. Kontakter togs för att bjuda in de somaliska föreningarna till ett dialogmöte i Malmö stadshus i juni men ingen anmälde sig och mötet ställdes in. I september var ett nätverksmöte för somaliska företagare i Malmö planerat men ingen kom.

I september anställdes ytterligare en instegsjobbare, Fooziya Abdullahi Maalin, för arbete (75 procent) i receptionen. Vid månadsskiftet september-oktober slutade Qalinle Dayib som biträdande projektledare. Tjänsten utlystes och en ung kvinna från Göteborg anställdes men hoppade genast av utan att ange skäl. I hennes ställe anställdes Fozia Slone som började arbeta på centret i november. I december anställdes Asad Ibrahim Diriyeh som informatör på halvtid.

Enkät, uppsats, möte

I oktober och november genomförde personal vid SIBC en enkät genom att "haffa" förbipasserande somalier på några platser i Malmö, Kristianstad och Eslöv. Av 89 svarande hörde 62 hemma i Malmö, 22 i Kristianstad, 3 i Eslöv och 2 i övriga Skåne. 59 personer hade funderat på att starta företag, 56 av dessa skulle vilja ha hjälp att starta företag, 63 visste inte var de skulle kunna få sådan hjälp och 42 personer hade hört talas om SIBC; 62 procent av dessa hade fått information genom släkt och vänner, 12 procent från internet och 10 procent från Arbetsförmedlingen.¹⁶

I slutet av 2012 förelåg en uppsats av Mikael Ringman vid Malmö högskola med en provocerande fråga i titeln: "Varför fick de somaliska föreningarna inte vara med i det somaliska centret?"¹⁷ Uppsatsen byggde bl a på intervjuer med projektledaren och fyra anonyma personer och konstaterade "att det finns en förtroendekris för SIBC hos åtminstone de två största föreningarna Hidde Iyo Dhaqan och Somaliland Föreningen". Svaret på frågan i titeln lød: "Projektledningen upplevde konkurrensen mellan föreningarna som ett problem och gjorde ett medvetet val att inte ta parti för någon av föreningarna." Förstudien hade markerat detta i starka ordalag – "under inga omständigheter får centret tas över av befintliga somaliska föreningar" – och valt strategin att få uppslutning genom att visa resultat. Ringman drog slutsatsen "att ett samarbete mellan SIBC och en eller flera föreningar är en nödvändighet. SIBC:s förhoppning att kunna nå somalierna genom att visa resultat är en långsam och osäker väg. Sannolikheten för att SIBC ska bli en framgång ökar betydligt om SIBC får de somaliska föreningarnas förtroende".

I januari 2013 bjöds nio föreningar in till ett möte på centret. Representanter för två föreningar deltog, Somalilandföreningen (den största somaliska föreningen i Malmö) och Women2Women Diaspora Action Group (en kvinnoförening bildad i augusti 2012). Fem frågor diskuterades: Utveckling av företagsrådgivningen, utbildning av samhällsinformatörer, utveckling av en koordinatorsfunktion gentemot myndigheter och föreningar, flytt till en lokal nära målgruppen och bildandet av en referensgrupp.¹⁸

¹⁵ Se text Caroline Stenbäck, "Somaliskt center ska skapa entreprenörer", *Skånskan* 2012-09-05.

¹⁶ Enkäten redovisad i Årsrapport mars 2012 – december 2012.

¹⁷ Mikael Ringman: "Varför fick de somaliska föreningarna inte vara med i det somaliska centret? – en studie av etableringen av Somali Information and Business Centre", uppsats i interkulturell kommunikation vid Malmö högskola (odaterad och opaginerad).

¹⁸ Diskussionen sammanfattad i kallelse till styrgruppsmöte 2013-02-27.

Ny projektledare och nya mål

Den 1 februari 2013 påbörjade Philip Sandberg föräldraledighet och aviserade att han inte hade för avsikt att återkomma som projektledare. Som vikarierande projektledare fram till början av juni anställdes Per Brinkemo, tidigare verksam i Somalilandföreningen. De frågor som under våren dominerade diskussionerna inom SIBC gällde flytt till andra lokaler, revidering av projektmålen, ett pilotprojekt med hälsorådgivning, anställning av en projektkoordinator och en studieresa för personalen till England.

I februari fördes diskussioner om lokalfrågan med Malmö stad och med basar-projektet Myllan vid Möllevången (Stena Fastigheter), vilka inte ledde någon vart; lite längre fram under våren gällde sonderingarna polisens före detta lokaler i Rosengård.

Bakgrunden till översynen av projektmålen var dels att målen måste skrivas ner eftersom endast en del av projektet hade beviljats av ESF, dels att begreppet deltagare måste förtydligas.¹⁹ Enligt årsrapporten för 2012 hade antalet deltagare varit 1 533. I den siffran ingick alla som fått företagsrådgivning, deltagit i jobbsökarträffar och samhällsinformation samt deltagit i olika evenemang som t ex invigningen av centret. Nu gjordes en uppdelning i självremitterade (personer som frivilligt sökt sig till centret för att få företagsrådgivning) och remitterade (personer som inom ramen för sin etableringsplan skickats till centret). Målet för företagsrådgivningar hade varit 100 per år. Under första verksamhetsåret hade 54 rådgivningar till 43 individer förekommit. Utifrån denna erfarenhet skrevs det årliga målet ner till 50 rådgivningar till 30 nya unika individer samt 100 nya individer i informationsträffar om hur man startar företag. Eftersom centret inte kunde påverka antalet remitterade angavs inget antal. Den viktigaste revideringen av kvantitativa mål innebar att antalet somaliska företag i Skåne skulle öka med 100 och inte 200 procent. Flera av de "luddiga" målen från projektansökan eliminerades.

Under våren knöts en av samhälls- och hälsokommunikatörerna vid Partnerskap Skåne, Zahra Abdi Mohamed, till centret för att arbeta med pilotprojektet "Mitt val, min hälsa" om mänskliga rättigheter och folkhälsa med fokus på HIV och andra sexuellt överförda sjukdomar. Hon erbjöd därefter via centret individuell rådgivning och information om hälsa på somaliska.²⁰

Vidare kom styrgruppen fram till att en koordinator behövdes för att samordna information och kontakter mellan inblandade parter och planera för en fortsättning av centret efter projekttidens utgång.²¹ En deltidstjänst (30 procent) utlystes och i juni anställdes Amina Jama Mahmud, forskarstuderande och sedermera disputerad vid Blekinge Tekniska Högskola.

Vid styrgruppsmötet i april förmedlade projektledaren en god nyhet. Jawaahir Kahin, som länge strävat efter att starta en somalisk restaurang, hade med hjälp av centret fått kontrakt på en lokal vid Persborgstorget och restaurang Shanle kunde slå upp portarna. En dålig nyhet var att Malmö stad åter tvekade om att bidra till finansieringen av SIBC eller snarare aktualiserade sitt tidigare beslut om en ny bedömning efter ett års verksamhet. En ansökan om fortsatt finansiering skickades till Malmö stad i maj. I maj genomfördes också en fem dagars studieresa till Leicester i vilken fem av centrets anställda deltog; övriga hade inte fått visum.²²

Protest och dialog

Den stora händelsen våren 2013 var en protestskrivelse från 15 somaliska föreningar i Malmö och en ledamot av Afro Svenskarnas Riksförbund, Mohamed Yassin. Skrivelsen upplevdes av SIBC:s

¹⁹ De nya målen redovisas i kallelse till styrgruppsmöte 2013-04-25.

²⁰ Projektet presenteras i kallelse till styrgruppsmöte 2013-04-25

²¹ Beslut vid styrgruppsmöte 2013-04-25.

²² Rapport finns i kallelse till styrgruppsmöte 2013-05-31.

styrgrupp som mycket bekymmersam men samtidigt som en öppning i och med att det nu blev klart var knuten fanns och vad som krävdes för att lösa upp den.

Protesten bestod egentligen av två skrivelser, en lång och en kort, och inkom till myndigheterna den 18 april.²³ Den långa skrivelsen gick igenom förstudien från våren 2011, vilken "väckt stor ilska bland Svensksomalier och inte minst Somaliska föreningarna, eftersom Somalierna uppfattar rapporten som föraktfull mot en etnisk grupp", och anförde och kritiserade en rad citat ur rapporten. Skrivelsen avslutades med krav på dels en skriftlig och offentlig ursäkt till somalierna i Sverige och föreningarna i Skåne, dels att "rapporten ska återkallas från alla berörda myndigheter". Först sedan dessa villkor uppfyllts kunde föreningarna tänka sig att diskutera ett samarbete med SIBC. I den korta skrivelsen hette det att "[s]amtliga somaliska föreningar i Skåne med omnejd har enhälligt beslutat att avstå från alla former av samarbete med Somaliska Business Center under den nuvarande ledningen".

Som en första reaktion på skrivelsen skickade Katarina Carlzén från Länsstyrelsen mail till Mohamed Yassin, styrgrupp och projektledning.²⁴ Mailet redogjorde för bakgrunden till projektet och slog fast att "[d]ialogen med de somaliska föreningarna är en förutsättning för att SIBC ska kunna utvecklas på ett positivt sätt". Den 30 april svarade myndigheterna bakom SIBC på föreningarnas skrivelse och uttryckte "beklagande över de delar i förstudien som kan upplevas som sårande eller nedsättande", lovade se till "att förstudien inte är synliggjord och ej hänvisas till i några offentliga sammanhang", förklarade att dialogen med de somaliska föreningarna är en förutsättning för att SIBC ska kunna utvecklas på ett positivt sätt och bjöd in föreningarna till dialogmöte på Länsstyrelsen den 19 juni.²⁵

Nästa etapp i händelseförloppet blev att någon vände sig till *Sydsvenskan* med förstudien och protestskrivelsen. Effekten blev för såväl myndigheter som föreningar närmast bisarr. Myndigheterna anklagades för att ha "mörkat" förstudien när de på föreningarnas begäran tagit bort den från lättillgängliga hemsidor. Föreningarna fick se de citat de riktat sin ilska mot och velat få bort från offentligheten pryda en sida i en av landets största tidningar.²⁶

I brev från Mohamed Yassin 7 juni välkomnade de somaliska föreningarna inbjudan till dialogmötet och förklarade att ambitionen var "att stödja Somaliska Business Centrum att bli en plattform som underlättar att den somaliska gruppen integreras i samhället". Man föreslog inrättandet av en referensgrupp för samtliga föreningar i regionen, representation av personer med förankring i den somaliska gruppen i projektets styrgrupp, en handlingsplan för somaliers integration och för samarbetet mellan centret och föreningarna samt en ny projektledare anställd efter meriter och lämplighet och inte efter formuleringen i förstudien ("en svensk"). Redan innan detta brev inkom hade vikarierande projektledaren Per Brinkemo aviserat sin avsikt att inte fortsätta i projektet på grund av att arbetsbördan inte gick att förena med hans övriga aktiviteter. Projektledartjänsten utlystes och Nasra Abdi Ali gick under sommaren in som tillförordnad projektledare.

Den 19 juni ägde dialogmötet på Länsstyrelsen rum som planerat.²⁷ I mötet deltog 13 personer från de somaliska föreningarna, fem från SIBC:s styrgrupp, fem SIBC-anställda och två från Länsstyrelsen. Katarina Carlzén inledde med en kort information om bakgrunden till SIBC varpå Herbert Felix-institutets föreståndare Ingemar Jeppsson, Nasra Ali och Fozia Slone berättade om dagsläget i projektet. Föreningsrepresentanterna var emellertid otåliga – "allt det där vet vi redan". De

²³ Skrivelserna finns i kallelsen till styrgruppsmöte 2013-04-25.

²⁴ Mail från Katarina Carlzén 2013-04-22.

²⁵ Meddelande från Länsstyrelsen Skåne 2013-04-30 (Dnr 851-10579-2013). I en separat skrivelse framförde Ingemar Jeppsson å Herbert Felix-institutets vägnar en ursäkt till föreningarna.

²⁶ Erik Magnusson, "Rapport mörkas – kritiseras för att vara kränkande", *Sydsvenskan* 2013-05-18.

²⁷ Mötet dokumenterat i anteckningar av Nasra Ali.

upprepade en del av kritiken från protestskrivelsen men snart ställdes den konstruktiva frågan: Hur går vi vidare? En "färdplan" fastställdes som innebär

- att samtliga föreningar inbjuds att delta i en referensgrupp med syfte att fungera som diskussionsplattform för projektledningen,
- att föreningarna utser ett par representanter till SIBC:s styrgrupp,
- att en handlingsplan upprättas för hur somaliernas integration i regionen ska främjas och hur samarbetet mellan centret och föreningarna ska kunna upprätthållas,
- att tjänsten som projektledare utannonseras och anställningen sker utifrån kompetens, erfarenhet och utbildning,
- att föreningarna får del av de grundläggande dokumenten bakom SIBC.

Ny projektledare och föreningskontakter

I juni 2013 utlystes projektledartjänsten. Jobbet gick till Fuad Mohamed. Han började sin anställning på 60 procent i september och kunde gå upp till heltid i oktober. Samtidigt lämnade Nasra Ali sina uppdrag vid centret för att satsa på masterstudier och ersattes vid jobbsökarträffarna av Amina Jama. Fuad Mohamed började med en rivstart såväl inåt som utåt genom att göra ansvarsfördelningen inom personalen tydligare och genom att föra samtal med representanter för somaliska föreningar.²⁸

Andra halvåret 2013 förekom livliga kontakter mellan SIBC och de somaliska föreningarna i syfte att följa upp färdplanen från mötet på Länsstyrelsen. Från sommaren 2013 arbetade koordinatören Amina Jama på att få till stånd ett möte med föreningarna för att bilda en referensgrupp till centret, vilket drog ut på tiden då föreningarna inte fått all projektdokumentation. Vid styrgruppsmötet i augusti 2013 beslöts att två representanter från de somaliska föreningarna skulle adjungeras till styrgruppen.²⁹ I oktober genomfördes på Fuad Mohameds initiativ ett möte med representanter för 18 somaliska föreningar i Skåne i SIBC:s lokaler. Mohamed hade också en rad individuella möten med föreningsföreträdare som bl a handlade om bildandet av en referensgrupp att representera såväl den nybildade Somaliska Paraplyorganisationen i Skåne (SPS) som fristående föreningar.³⁰

I september genomfördes ett seminarium på SIBC om boken *Somalier i Sverige: Mellan förtvivlan och hopp* under medverkan av författarna Benny Carlson, Abdi-Noor Mohamed, Awes Osman och (via Skype från Mogadishu) Abukar Albadri samt Anna Rehnvall från tankesmedjan Fores och med omkring 30 deltagare.

I november kom en delegation med 15 tjänstemän från arbetsmarknadsdepartementet till SIBC på studiebesök. Samma månad utgav SIBC för första gången ett nyhetsbrev på somaliska. Dessutom slutade två medarbetare: Mohamud Ahmed Nasir, informatör och IT-ansvarig, slutade för att i stället satsa på egen verksamhet och Arwaah Daahir Abdi slutade som informatör i Eslöv för att tillträda en anställning i Kristianstad. I december anställdes nya informatörer/receptionister i Kristianstad och Eslöv, Mewlid Dayib respektive Shukri Abdirahman. Vid årets sista styrgruppsmöte inleddes en diskussion om en förstudie, att genomföras av Amina Jama, i avsikt att säkra en finansiering av SIBC efter ordinarie projekttidens utgång och undersöka möjligheterna att etablera ett "hälsospår" vid SIBC utifrån erfarenheterna från projektet "Mitt val, min hälsa". Vid detta möte var den somaliska paraplyorganisationen för första gången representerad – av Thor Ismail och Luul Hassan, vilka deklarerade att de tänkte arbeta för att underlätta SIBC:s tillgång till målgruppen.³¹

²⁸ Kallelse till och protokoll från styrgruppsmöte 2013-10-31.

²⁹ Protokoll från styrgruppsmöte 2013-08-20.

³⁰ Kallelse till och protokoll från styrgruppsmöte 2013-10-31.

³¹ Kallelse till och protokoll från styrgruppsmöte 2013-12-05.

Andra tilldragelser under 2013 var att ett mentorsprogram skapades där befintliga somaliska företagare i Skåne kan ställa upp som mentorer åt dem som får företagsrådgivning på SIBC samt att ett samarbete inleddes med en rad lotsföretag som innebär att dessa företag hänvisar somaliska deltagare i etableringen till centret för gruppinformation om att starta eget.³²

Inspirationsdag och framtidsdiskussion

I januari 2014 genomförde SIBC en inspirationsdag på temat starta eget i Rosengård med inledning av Fuad Mohamed och Andreas Konstantinides och med föreläsningar av Harbi Amir, företagare från Örebro, Burhan Mohamed Ali, revisor från Örebro, och Zeinab Omar, företagare i Rosengård. Dagen blev en stor framgång med mer än 100 deltagare som bombarderade föreläsarna med frågor i flera timmar. Det står i efterhand klart att inspirationsdagen i Rosengård mer än något annat bidragit till att sprida positiv information om SIBC i den somaliska målgruppen och att intresset för företagsrådgivning vid SIBC ökade efter detta evenemang. Några dagar senare ägde ett annat evenemang runt på SIBC när rapporten *Somalis in Malmö*, författad av Benny Carlson med hjälp av Fozia Slone på uppdrag av Open Society Foundations, presenterades i närvaro av ett 30-tal representanter för somaliska föreningar, myndigheter och organisationer.³³

Diskussionerna om SIBC:s framtid intensifierades i takt med att projektet gick mot sitt slut. Vid ett extra styrgruppsmöte i januari 2014 framkom att representanterna för samtliga myndigheter ville se en fortsättning av centret i en eller annan form. Positiva tongångar hördes nu även från Malmö stad vars representant Gunnar Bergström föreslog att SIBC borde inleda ett samarbete med Jobbmalmö.³⁴ En kartläggning av antalet somalier i skånska kommuner genomfördes och personal från SIBC tog kontakt med och besökte ett par kommuner. Tanken var att bygga upp ett nätverk av handläggare i olika kommuner som inte skulle vara anställda vid centret men samarbeta med och träffas vid centret för att utbyta idéer och erfarenheter. Diskussioner fördes också med Uppstart Malmö om ett samarbete som skulle innebära att SIBC remitterade deltagare till organisationens lotsverksamhet men diskussionerna rann ut i sanden sedan Arbetsförmedlingen gjort klart att SIBC måste vara neutralt i förhållande till existerande lotsföretag.³⁵

När SIBC:s bekymmer med somaliska föreningar och Malmö stad föreföll vara ur världen dök ett nytt problem upp. Vid ett styrgruppsmöte i april förklarade Gert Åhlund att jobsökarträffarna på SIBC inte funnits med i Arbetsförmedlingens åtagande från början utan hade utvecklats spontant och dessutom gått i olika banor i Malmö och Kristianstad, i Malmö som engångsmöten med ständigt nya deltagare och i Kristianstad som kontinuerliga möten med samma deltagare. Åhlund gjorde klart att AF inte längre kunde ta ansvar för dessa träffar eftersom arbetet med att kalla deltagare är resurskrävande samtidigt som förmedlingen fått minskade resurser. Därmed uppstod en moment 22-situation eftersom SIBC inte har tillgång till information om individer i etableringsfasen och därför inte kan kalla dem. En likartad utspelades vid samma möte i samband med att Amina Jamas förstudie (mer om den nedan) behandlades. Myndigheternas representanter med Carin Daal från Region Skåne i spetsen ville se en tydlig modell för ett framtida center medan representanter från centret invände att det är svårt att ta fram en sådan modell när man inte vet var en del myndigheter står. Daal skickade den bollen vidare till Malmö stad och Arbetsförmedlingen. Gunnar Bergström hänvisade till turbulens i Malmö stad och Gert Åhlund förklarade att cheferna på AF inte var nöjda med samarbetet med SIBC men att "dörren inte är stängd". Katarina Carlzén förde fram vad som skulle visa sig bli SIBC:s räddningsplanka, möjligheten för kommuner att hos Länsstyrelsen söka s k

³² Årsrapport Jan 2013 – Dec 2013.

³³ Se kallelse till styrgruppsmöte 2014-02-26.

³⁴ Minnesanteckningar från extra styrgruppsmöte 2014-01-31.

³⁵ Minnesanteckningar från styrgruppsmöte 2014-02-26.

paragraf 37-medel (insatser med statlig ersättning för att utveckla samverkan mellan kommuner i samband med flyktingmottagande).³⁶

Förstudie och § 37-ansökan

I april 2014 förelåg Amina Jamas förstudie rubricerad "En stödjande miljö för företagande och friskare somalier i Skåne" som genom att kartlägga behov av stöd och information i den somaliska befolkningen i regionen var tänkt att ligga till grund för fortsatt verksamhet vid SIBC. I studien konstaterades att "[a]lla informanter från myndigheter och somalier som intervjuades uttryckte stort stöd för en fortsättning av SIBC:s verksamhet. [...] De övergripande behoven som har identifierats är information, motivation och inspiration inom olika områden som är väsentliga för den enskilda personen att klara vardagen i sitt nya hemland."³⁷

Rapporten framhöll att de eftersträlvade synergieffekterna mellan olika verksamheter vid SIBC till en del hade realiserats. Vad gäller företagsrådgivningen framhölls bristen på kapital som det största hindret för att starta och expandera företag; andra hinder som nämnades var brist på nätverk, mentorer och prisvärda revisorer. Deltagarna i samhälls- och hälsoinformation framstod som mycket nöjda men önskade att informationen skulle förlängas och även ges till dem som bott i Sverige en längre tid. Vad gäller jobbsökarträffarna påpekades dels de (ovan nämnda) olika modellerna i Malmö och Kristianstad, dels deltagarnas önskemål att komma ut på arbetsplatsbesök och möta etablerade somalier med olika yrkesbakgrund, allt enligt det somaliska ordspråket att varje kamel följer fotstegen av kamelen framför sig. Arbetsförmedlarna i Malmö och Kristianstad hade upplevt att kommunikationen med SIBC fungerat dåligt och att de inte fått information om personalbyten på centret. Amina Jama hävdade också i rapporten att arbetsförmedlarna enbart erbjuder yrkesutbildningar inom städ, tolkning och vård vilket riskerar "att döda motivationen hos personer som kommit in med hög utbildning och vill läsa vidare eller skaffa ett annat yrke". Vidare framhölls att de somaliska föreningarna ville att SIBC skulle sätta högre mål för antalet nya företagare, belysa resurserna hos den somaliska gruppen, lobba för att fler somalier ska få jobb i offentlig sektor samt bedriva mobil verksamhet och inte "sitta på kontoret". Jamas rapport utmynnade i tre rekommendationer, nämligen att stärka SIBC:s roll som stödjande mötesplats, att systematisera och syntetisera de aktiviteter som erbjuds på SIBC och att introducera förebilder och mentorskap som en del av SIBC.³⁸

Vid styrgruppsmötet i slutet av april hade ett antal bitar fallit på plats som öppnade för en fortsättning av SIBC. En modell hade tagits fram som betonade synergieffekterna mellan de tre verksamhetsbenen och som ersatte det ben som börjat halta i slutet av projektperioden, jobbsökarträffarna, med arbetsmarknadsinformation där många olika aktörer skulle kunna medverka, inte bara Arbetsförmedlingen utan JobbMalmö, lotsföretag och representanter för fack och arbetsgivare. Andreas Konstantinides från Malmö stad hade åtagit sig att tillsammans med Fuad Mohamed och med anslutning av Kristianstads, Eslövs och Svalövs kommuner formulera en ansökan om paragraf 37-medel till Länsstyrelsen i avsikt att driva SIBC vidare i ytterligare ett år. Diskussioner inleddes också med chefen för JobbMalmö Jesper Theander för att lösa lokalfrågan (då SIBC:s kontrakt på Grönegatan löpte ut i juni).³⁹

Den 30:e april skickades ansökan om paragraf 37-medel för ett år (1 juli 2013 till 30 juni 2014) in till Länsstyrelsen. Samma myndigheter som hela tiden stått bakom SIBC angavs som samarbetspartners

³⁶ Protokoll från styrgruppsmöte 2014-04-01.

³⁷ Amina Jama Mahmud, "En stödjande miljö för företagande och friskare somalier i Skåne: En förstudie om somaliernas behov av information och stöd inför Somali Information and Business Centres framtida verksamhet", s 7.

³⁸ Ibid, s 12, 14.

³⁹ Protokoll från styrgruppsmöte 2014-04-29.

men nu tillkom också den Somaliska Paraplyorganisationen i Skåne (SPS). Målgruppen utvidgades från somalier i etableringssystemet och somalier som varit i landet länge men inte kunnat etablera sig på arbetsmarknaden till somaliska ungdomar i övergången mellan studier och arbetsliv och somaliska ensamkommande barn. Det övergripande målet angavs som "ökad sysselsättning och förbättrad folkhälsa bland somalier i Skåne samt ökad samverkan mellan de inblandade kommunerna i Skåne". Som ett kvantitativt delmål angavs en ökning av antalet somaliska företagare i Skåne med minst 50 procent från 16 företag till 24. Ansökan omfattade i personal räknat tre heltidstjänster i Malmö, en halvtidstjänst i vardera Eslöv och Kristianstad och en kvartstidstjänst i Svalöv och landade på 2 miljoner kronor. I mitten av juni kom besked från Länsstyrelsen att de sökta medlen beviljats. Samtidigt kom klartecken från JobbMalmö att SIBC kunde flytta in i deras lokaler.⁴⁰

⁴⁰ I juni genomfördes också ett dialogmöte mellan SIBC:s personal och ett 30-tal somalier bosatta i Svalöv som utmynnade i att deltagarna från Svalöv uttryckte intresse för framtida samarbete med SIBC.

3. HAR MÅLEN UPPNÅTTS?

Företagsrådgivning

Att bedöma huruvida projektmålen har uppnåtts är inte lätt. Först av allt gäller det att besvara frågan vilka projektmålen är. Ska det första verksamhetsåret (mars 2012 till april 2013) bedömas utifrån de ursprungliga målen och det dryga andra verksamhetsåret utifrån de i april 2013 reviderade målen eller ska hela projektperioden bedömas i förhållande till de reviderade målen? Rimligen bör de reviderade målen gälla hela perioden eftersom ett avgörande motiv för revideringen var att endast en del av de sökta projektmedlen hade beviljats av ESF.

De mätbara målen har gällt "självremitterade" deltagare, personer som sökt sig till företagsrådgivning. De årliga målen har varit personlig rådgivning till 30 unika individer samt 100 nya individer i informationsträffar om hur man startar företag. Slutmålet har varit att antalet somaliska företag i Skåne ska öka med 100 procent (från åtta till 16). Enligt SIBC:s slutrapport har 162 unika individer fått personlig rådgivning, vilket skjuter högt över målet, och 249 individer deltagit i informationsträffar om företagande, vilket är ganska mitt i prick. Enligt rapporten har fem nya företag tillkommit, vilket innebär en ökning med 63 procent (med reservation för att en av företagarna inte längre finns i Skåne), medan ytterligare åtta företag befinner sig i uppstartsfasen.⁴¹ Ett definitivt besked om huruvida målet för somaliskt företagande har uppnåtts lär inte gå att få förrän i slutet av år 2015 när SCB har uppdaterat sin registerbaserade arbetsmarknadsstatistik för 2014, alltså den statistik som använts för att ange utgångsläget (åtta företag). En knivig fråga är vilken betydelse rådgivningen vid SIBC har haft för de nya somaliska företagarna. Några av dessa företagare har deltagit i de utvärderingssamtal som redovisas i nästa kapitel.

Övriga mål

Inom kategorin remitterade deltagare (nyanlända som befinner sig i etableringsfasen) har 253 individer deltagit i jobbsökarträffar och 1 095 i samhällsinformation. Det innebär att (tillsammans med de självremitterade) 1 759 personer deltagit i projektets verksamheter.⁴² Det finns ett antal mål uppsatta för vad dessa deltagare ska förstå eller uppleva: En majoritet av samtliga ska uppleva att de kommit närmare arbetsmarknad och jobb och de ska se ökade möjligheter med yrkesmässig eller geografisk rörlighet. En majoritet av de remitterade ska få ökad förståelse för kulturella likheter och olikheter och uppleva att servicenivån ökat i de myndigheter som deltar i projektet. En majoritet av deltagarna i samhälls- och hälsoinformation ska uppleva att de mår bättre psykiskt och fysiskt.

Dessa mål är närmast omöjliga att utvärdera rent praktiskt – det skulle krävas intervjuer eller enkäter med samtliga deltagare av vilka många inte ens finns registrerade med kontaktuppgifter – men man kan resonera om dem. Att en majoritet av samtliga ska ha upplevt sig komma närmare arbetsmarknad och jobb eller fått insikter om betydelsen av rörlighet på arbetsmarknaden är en smula tveksamt av det enkla skälet att en majoritet har gått i samhällsinformation som inte är direkt inriktad på att föra människor närmare arbetsmarknaden. Samtidigt är det förstås så att den information de får hjälper dem att förstå det svenska samhället inklusive arbetsmarknad och arbetsliv bättre. Att en majoritet av de remitterade har fått ökade insikter om kulturella likheter och olikheter (mellan Somalia och Sverige) är däremot en självklarhet; endast en stackars överansträngd deltagare som sovit sig igenom dessa möten eller träffar kan ha undgått att lära sig något nytt. Att samhälls- och hälsoinformation leder till en upplevelse av bättre hälsa är inte orimligt – intervjuer och fokusgrupper i Amina Jamas förstudie pekar i den riktningen – men huruvida det gäller en majoritet går inte att säga.⁴³

⁴¹ Somali Information & Business Centre Mars 2012-Juni 2014: Slutrapport, bilaga till styrgruppsmöte 2014-08-28, s 3, 7.

⁴² Ibid., s 3.

⁴³ För närmare information om måluppfyllelsen i dessa fall, se slutrapporten s 7-9.

Att så många somalier kommit i kontakt med verksamheterna vid SIBC är i sig ett betydande resultat, även om det inte går att fastställa vad en majoritet har förstått eller upplevt i ena eller andra avseendet. Dessutom har, utöver deltagarna i centrets verksamhetsgrenar, 1 490 individer deltagit i olika evenemang som SIBC arrangerat eller medverkat i. Det är också tydligt att verksamheten har "gått upp i varv" under andra verksamhetsåret, med betydligt fler deltagare i samtliga verksamheter än under första året.

4. VILKA ÄR ERFARENHETERNA?

I utvärderingssamtal har ett antal frågor ställts till ett antal aktörer med insyn i projektet – representanter för myndigheter, somaliska organisationer, projektägare, projektledare, personal, deltagare. Svaren kan sammanfattas enligt följande.

Vilken nytta för aktörerna?

Företrädarna för de flesta myndigheter och organisationer som varit inblandade i projektet – Länsstyrelsen, Region Skåne, Arbetsförmedlingen, Malmö stad, Eslövs kommun, Somaliska Paraplyorganisationen (SPS), Somalilandföreningen – anser att SIBC har gjort betydande nytta: centret har inneburit ett nytt sätt att arbeta, myndigheterna har måst lära sig samverka med varandra, myndigheterna har fått ökad insikt i villkoren för en utsatt invandrargrupp som somalier och måst lära sig samverka med somaliernas organisationer, somaliernas organisationer har måst samla sig (till en början var mot en gemensam fiende) och (därefter) lära sig samverka med myndigheterna. Några myndigheter och organisationer – Kristianstads kommun, Svalövs kommun, Women2Women Diaspora Action Group (W2W) – har av olika skäl haft mindre nytta av projektet. Ett par citat kan illustrera vad man från myndighetshåll anser att projektet har inneburit:

”Projektet är dels uttryck för en princip, att systemet måste anpassa sig till människors förutsättningar och inte tvärtom, dels en viktig erfarenhet av ett försök att skapa något helt nytt inom ett system. Det har inneburit ett viktigt lärande för alla inblandade. Även om inget annat hade kommit ut av projektet så är det ett fantastiskt exempel på hur en grupp som somalier kan få inflytande i fasta myndighetsstrukturer. Det är i sig jättestort.”

”Det känns som att vi samarbetat med den somaliska gruppen. Vi har fått en god relation till en del somalier och det har spritt sig som ringar på vattnet. Det är stor skillnad på våra kontakter med gruppen i dag jämfört med för två år sen.”

Som framgått av historiken i kapitel 2 är det ingen lätt sak att på myndighetsnivå, ens med de bästa intentioner, organisera en verksamhet som syftar till att erbjuda stöd åt en viss grupp människor. Den eftersträfvade ”bottom up”-metoden blir lätt ”top down”. (Därmed inte sagt att alternativet, myndigheternas reguljära sätt att arbeta, är bättre; det är mer eller mindre per definition ”top down”.) Så här säger några somaliska organisationsföreträdare om lanseringen av centret och inriktningen på dess verksamhet:

”Det var lite skrämmande att se hur målgruppen kände sig åsidosatt – att allt kom uppifrån – och inte kunde påverka centret. Somalierna upplevde att de svenska projektledarna ville föra deras talan och det var de inte intresserade av.”

”Allt var bestämt på förhand, det gick inte att påverka. Projektet var top down och frågade inte målgruppen vad den ville ha.”

”För att göra störst nytta för målgruppen borde centret ha lagt mer krut på att identifiera och riva de barriärer som hindrar somalier från att komma in i det svenska samhället. I så fall hade man i dag haft större kunskap om dessa barriärer och kunnat gå vidare med att montera ner dem. En sådan barriär är den dubbla börda av islamofobi och afrofofi som vilar på den somaliska gruppen.”

Flera av de somaliska företrädarna anser att SIBC borde ha erbjudit en bredare service än de tre spetsprogrammen (företagsrådgivning, samhällsinformation och jobbsökarträffar). De är överens om

att centrets geografiska placering varit olycklig och de låter förstå att det varit många diskussioner och ryktesspridning kring rekryteringen av personal till SIBC.

Hur har samverkan mellan aktörerna fungerat?

De flesta myndighetsrepresentanter är kritiska till hur styrgruppen fungerat. De tar upp svagheter som att samarbetet inte varit tillräckligt utvecklat och aktörerna inte tillräckligt engagerade. Ett par styrgruppsmedlemmar tycker däremot att styrgruppen fungerat med hänsyn till omständigheterna relativt väl, särskilt sedan den utökats med representanter för SPS. Några pekar på avsaknad av strategiska diskussioner och ifrågasätter om projektägaren varit tillräckligt benägen att fullt ut utnyttja potentialen hos de samverkande myndigheterna. De medverkande kommunerna har över lag varit stabila och positiva aktörer, även om graden av engagemang har varierat. Malmö stads hållning har, som framgått av kapitel 2, utgjort ett osäkerhetsmoment. Som en myndighetsföreträdare uttrycker saken: "Malmö stad har flera aktiva somaliska föreningar och verksamheter som tangerar centrets verksamhetsområden och staden har inte, förrän kanske under senare delen av projektet, sett ett behov av ett särskilt center." En företrädare för staden ger ett rakt besked: "Det var en period med mycket kontakter från somalier som var negativa till centret. Nu är de mycket positiva. Det har att göra med anställningen av personal att göra."

De somaliska organisationerna är som framgått kritiska till hur centret kom till. Någon menar att de missförstånd som kantade etableringen hade kunnat undanröjas på ett tidigare stadium med hjälp av mer information om centret men framför allt hade det behövts en somalier i styrgruppen: "Man skulle inte ha väntat på bildandet av SPS utan tagit in någon oberoende och kunnig person som kunde ha hjälpt till att vända utvecklingen." Kritiken summeras i följande uttalande:

"Riktat man sig till en speciell målgrupp måste man ta hänsyn till sådant som kultur, traditioner, sociala relationer. Alla kan inte bli nöjda, men man måste försöka rätta till det som blir fel. Det hände inte. Det var förnedrande för oss att projektledaren inte fick vara somalier. Finns det inga somalier som skulle kunna driva projektet?"

Den största somaliska organisationen, Somalilandföreningen, bytte fot i samband med det första projektledarbytet. Regeln att en somalier inte kunde bli projektledare verkade fortfarande gälla men nu hade valet fallit på en person som hade föreningens förtroende. De andra föreningarna var lika kritiska som förut och det uppstod en klyfta mellan Somalilandföreningen och övriga föreningar, en klyfta som det tagit många diskussioner och möten att överbrygga. En annan föreningsföreträdare ställer den befogade frågan vad som blev av den referensgrupp i vilken även föreningar som inte är med i SPS skulle ingå.

Projektledarna, som befunnit sig i skärningspunkten mellan myndigheterna och de somaliska organisationerna, är i vissa fall kritiska till att de fått oklara signaler eller bristande stöd från myndighetsrepresentanterna i styrgruppen. Om inte annat har det varit svårt för projektledare som kommit och gått att snabbt få grepp om vad åtta myndigheter (inklusive ESF) vill med projektet. Den siste i raden av projektledare, Fuad Mohamed, tillträdde med stöd från de somaliska föreningarna men fick inte desto mindre lägga ner mycket tid på att förankra SIBC hos dem. Han sammanfattar sin ambition som att åstadkomma ett självständigt center med förankring i och balansgång mellan de somaliska föreningarna. Denna ambition förefaller att ha varit lyckosam men inte desto mindre gnisslade samverkan en del även i projektets slutfas: Det rådde osäkerhet om Malmö stads hållning och Arbetsförmedlingen tog ett steg tillbaks; mer därom i avsnittet om jobbsökarträffarna.

Hur har företagsrådgivningen fungerat?

De båda företagsrådgivarna Qalinle Dayib och Fozia Slone har företrätt var sin "filosofi" som präglas av deras individuella ambitioner och erfarenheter. Dayib tror inte mycket på idén att

samhällsinformation och jobbsökarträffar ska motivera människor i etableringsfasen att söka sig till företagsrådgivning:

”Somalier som är nya i landet kan man glömma. De är inne i en femårig förvirringsfas när de lär sig språket, försöker förstå samhället, hjälper slakten i hemlandet och försöker få hit familjemedlemmar. Även om viljan och erfarenheterna finns är sannolikheten att de ska lyckas starta företag liten.”

Dayib menar därför att företagsrådgivningen bör vara ”smalare och vassare” och inriktad på att hitta kandidater som är hemtama i den svenska miljön och relativt självgående. Slone däremot betonar sin ambition ”att förstå och hjälpa människor på ett brett sätt”, närmast motsvarande vad som i engelskspråkiga länder går under beteckningen ”financial literacy”, och att hjälpa människor lösa många problem på vägen mot ett eventuellt företagande.

Av utvärderingssamtalen med personer som fått företagsrådgivning⁴⁴ framgår att de är mycket nöjda med den hjälp de fått. Alla har erfarenhet av företagande av ett eller annat slag, oftast inom den egna familjen, från Somalia och/eller andra länder. I Sverige har de oftast skaffat sig utbildningar och yrkeserfarenheter som kan leda till företagande inom äldreomsorg, barnomsorg, skola och restaurang. Flera av dem har fått företagsrådgivning på annat håll innan de kom till SIBC som de fått höra talas om genom ”mun-till-mun-metoden”. Deras företagsidéer har kretsat kring frisörsalong, restaurang/kafé, kläder/heminredning, dagmamma/förskola och privatskola. Hjälpen från SIBC och dess samarbetspartners, främst Almi och JAK-banken, har lett till att de kommit en bra bit på vägen och i ett par fall ända fram. De står emellertid inför många hinder, inte minst brist på lokaler. Eftersom verksamheterna ofta kretsar kring livsmedel eller barn är miljökraven höga. Finansieringen verkar vara ett mindre problem. Flera har löften om lån förutsatt att de kan hitta lämplig lokal och de verkar inte se ett islamiskt ränteförbud som något avgörande hinder; däremot oroas de (som alla företagare) av utsikten att lånekostnaden ska bli större än de maktar med. Framtidsplanerna går normalt ut på att utvidga den verksamhet de planerar eller har kommit igång med; någon har också en ”plan B”.

Av samtalen att döma har Dayib och Slone var sin poäng att kamma hem. Det krävs normalt många år av utbildning och yrkeserfarenhet i Sverige för att verkligen komma till skott och starta ett företag. Samtidigt finns många hinder att montera ner även för den som vandrat den långa vägen.

Några myndighetsrepresentanter konstaterar liksom projektägaren att företagsrådgivningen gick trögt i början men fick upp farten mot slutet. Ett par projektledare är inne på att kapaciteten i företagsrådgivningen borde ha varit större – ”det är på det området vi är unika” – och beklagar att SIBC inte haft mikrolån att erbjuda.

Hur har samhälls- och hälsoinformationen fungerat?

Den samhälls- och hälsoinformation som getts vid SIBC av Länsstyrelsens informatörer, på somaliska och i dialogform, är uppenbarligen mycket uppskattad av deltagarna. Någon stor vinst av att informationen ges vid SIBC har knappast materialiserat sig på kort sikt men kan antagligen räknas hem på längre sikt eftersom alla deltagare i ett rundabordssamtal⁴⁵ sade sig intresserade av att

⁴⁴ Åtta personer som fått företagsrådgivning intervjuades i april och maj 2014. Av dessa är sex bosatta i Malmö, en i Kristianstad och en i Tomelilla. Sex är kvinnor och två män. En man har varit kort tid i landet – två år och fyra månader. Tre deltagare har varit medellång tid i landet – fyra, fem respektive åtta år. Fyra deltagare, samtliga kvinnor, har varit mellan 20 och 25 år i landet. I sistnämnda kategori finns två kvinnor som verkligen startat företag och två som ligger i startläge.

⁴⁵ I april 2014 genomfördes ett rundabordssamtal med elva deltagare i samhälls- och hälsoinformationen vid SIBC i Malmö. Av deltagarna var åtta män och tre kvinnor. Genomsnittstiden i landet var 10 månader. Två hade

återkomma till SIBC för att få hjälp med olika problem, inte minst vad gäller att starta eget. Den drop in-rådgivning som erbjudits vid SIBC i samverkan med projektet "Mitt val, min hälsa" har blivit en flopp i Malmö, eftersom varken Malmö stad eller SIBC gjort något för att rekrytera deltagare och eftersom centrets placering har medfört att inga spontanbesökare infunnit sig, men har fungerat bättre på övriga orter.

Myndigheternas representanter i styrgruppen är ense om att samhällsinformationen har fungerat bra och skapar ett inflöde av deltagare i projektet. Representanterna för somaliska organisationer lägger stor vikt vid samhällsinformationen och vill att SIBC ska verka "holistiskt" med information och problemlösning för alla, inte bara för nyanlända, och vara en naturlig samlingsplats för somalier bemannad med duktiga problemlösare: "Människor har tusen problem och problemen blir bara fler och fler ..." Bland projektledarna skiftar balansen mellan dessa båda synsätt något, alltså synen på samhällsinformation för nyanlända som i första hand en inkörsport till arbetsmarknadsinformation och företagsrådgivning och samhällsinformation som en verksamhet som bör omfatta alla och inte bara nyanlända.

Hur har jobbsökarträffarna fungerat?

Av historiken i kapitel 2 framgår att det från Arbetsförmedlingens sida förefaller att ha setts som ett problem att jobbsökarträffarna fått olika utformning i Malmö och Kristianstad. Att utformningen blivit olika är emellertid – vilket blir tydligt i samtalen med arbetsförmedlarna från Malmö, Kristianstad och Eslöv samt medverkande SIBC-personal – en anpassning till lokala förhållanden (antalet nyanlända somalier och lokal arbetsmarknad). I Malmö, med många nyanlända och många chanser till praktik och jobb, har genomströmning och utslussning varit modellen, i Kristianstad, med färre nyanlända och färre chanser till praktik och jobb, har återkommande träffar med samma deltagare varit modellen, i Eslöv ett fåtal träffar med ett fåtal deltagare. Arbetsförmedlarna i såväl Malmö som Kristianstad ser det som en fördel att de kunnat arbeta med enbart somalier och lära känna individerna bättre än annars och i Kristianstad har kontinuiteten dessutom skapat gruppdynamik.

Av ett rundabordssamtal med deltagare i Kristianstad⁴⁶ framgår att de anser sig ha fått mycket information på kort tid men gärna skulle vilja ha mer information med kortare intervaller, synpunkter som kan illustreras med följande citat:

"Jag har bott i Sverige i ett år. Den information jag har fått gör att det känns som om jag bott här i sex till tio år."

"Mötena ger mig inte tillräcklig tid att ställa frågor och testa de erfarenheter jag gjort sen sist. Tänk om vi hade haft SFI en gång i månaden, då hade det tagit 20 år att lära sig svenska."

Flera deltagare uttryckte också önskemål om att komma ut i verkligheten – praktik, arbete i frivilligorganisationer, träffa svenskar – och inte bara sitta samlade runt ett bord. De bekräftade bilden av att kontinuiteten har genererat gruppdynamik: "Vi känner oss bekväma med och stöttar varandra."

I styrgruppen förekommer lite olika syn på jobbsökarträffarna. Någon betonar vikten av att fånga upp även dem som varit längre tid i landet och slussa dem till stadens arbetsmarknadsprogram.

högskola, två gymnasium, sex grundskola och en saknade utbildning. De var vid samtalstillfället klara med 32 av 40 timmars samhällsinformation.

⁴⁶ I maj 2014 genomfördes ett rundabordssamtal med sju deltagare i en jobbsökarträff i Kristianstad. Fyra var kvinnor och tre män. Genomsnittlig tid i landet var 16 månader. En deltagare hade gått i gymnasium, två i grundskola, en i koranskola, en hade ett års skolgång och två saknade utbildning.

Samarbetet mellan arbetsförmedlarna och SIBC:s personal tycks ha fungerat väl även om de ibland haft olika uppfattningar om sina kompetenser och roller. Däremot har kommunikationen mellan Arbetsförmedlingen och SIBC inte fungerat särskilt bra. Frågan om vems felet är får olika svar beroende på vem man frågar. Från Arbetsförmedlingens sida är budskapet att man inte fått information om personalbytena på SIBC och att man aldrig åtagit sig att kalla deltagare men ändå gjort det av välvilja. Från SIBC:s sida är budskapet att man tillsammans med Arbetsförmedlingen borde "spetsat" verksamheten på ett tidigare stadium, att man inte fått varningssignaler från Arbetsförmedlingen förrän i sista minuten då det gällde kraftsamla för att driva centret vidare och att man inte har några register från vilka man kan kalla deltagare som befinner sig i etableringen.

Hur har det varit att jobba på centret?

Av samtalen med projektledare och personal vid SIBC framgår att projektledarna arbetat efter lite olika filosofier, vilket rimligen delvis beror på att de haft många uppgifter att fylla och måste prioritera var de vill lägga tyngdpunkten. En del projektledare har lagt jämförelsevis stor vikt vid att "coacha" och skapa sammanhållning i personalen, andra har varit mer inriktade på att skapa effektiva arbetsrutiner och nå målen. I något fall har överlämningen från den ene till den andre fungerat mindre väl. För personalen har de många projektledarbytena inneburit bristande kontinuitet i verksamheten och i något fall utlöst konflikt.

Uppfattningarna om arbetet vid centret varierar bland personalen. Någon tycker inte att arbetsmiljön levt upp till förväntningarna. Någon tycker att arbetet visserligen varit roligt och lärorikt men anser att de flesta i personalen varit något understimulerade. De flesta i personalen – informatörer/receptionister – tycks emellertid ha trivts med varandra och centrets "inre liv" samtidigt som det ibland under första verksamhetsåret kunde vara jobbigt att representera centret utåt, gentemot de somaliska föreningarna. En entusiastisk medarbetare som samtidigt ger sin syn på projektledarnas olika strategier uttrycker sig så här:

"Det känns som att jag fick kaffe med socker när jag arbetade där. [...] De [projektledarna] är som olika personer med olika glasögon som läser samma bok. Alla arbetade mot samma mål men på olika sätt."

Flera i personalen hade velat få mer handledning och utbildning under projektets gång, vilket är en viktig synpunkt när det gäller ett projekt där personalen måste veta mer än de landsmän de ska hjälpa och dessutom ska kunna fungera som förebilder.

Vilka är de viktigaste lärdomarna?

Det råder ganska stor enighet bland aktörerna när frågan om de viktigaste lärdomarna kommer upp. Nästan alla tar upp vikten av förankring i och dialog med målgruppen och dess organisationer. Några framhåller att centret måste bemannas med personer som har förtroende i målgruppen. Några tillägger att centret samtidigt måste slå vakt om sin integritet/självständighet. Några betonar vikten av engagemang och inte minst kontinuitet i engagemanget från framför allt kommunernas sida. Någon påpekar att man inte får glömma åtgärder för att påverka arbetsgivarnas attityder. Nästan alla tar upp betydelsen av kommunikation mellan alla inblandade. Andra lärdomar är att ett kort och underfinansierat projekt har svårt att nå storartade resultat, att det är omöjligt för en projektledare att på halvtid (som det var i början av projektet) hålla i alla trådar och att det behövs handledning och utbildning för personalen. En avgörande lärdom är att centret till syvende och sist har brutit ny mark:

"Grundprincipen är att de offentliga systemen måste förändras mot att ta hänsyn till människors förutsättningar. Projektet är ett exempel på det. Här har oplöjd mark brutits."

Vad kan man tro om framtiden?

När myndigheternas representanter funderar kring SIBC:s framtid går deras tankar naturligt nog i viss mån i banor som ligger i linje med den egna myndighetens uppdrag och verksamhet. För Länsstyrelsen handlar det om fördjupad samhälls- och hälsoinformation, för Region Skåne om samarbete med en rad regionala aktörer, för Arbetsförmedlingen att utveckla arbetsmarknadsinformationen, för Malmö stad om att knyta centret nära JobbMalmö.

Alla förefaller överens om att företagsrådgivning ska ingå i SIBC:s utbud men frågan är hur tungt den ska väga. Ska centret satsa mer på företagsrådgivningen eller ska det i huvudsak bemannas med ett antal allmänna problemlösare? Andra framtidsförhoppningar är att centret ska fokusera mer på socialt företagande och etablera kontakter med arbetsgivare.

Flera aktörer tar upp frågan om huruvida SIBC så småningom ska kunna lämnas över till det somaliska paraplyet SPS. Från myndigheternas sida noterar man att en sådan process är komplex och ansvarsfull och kräver nära samarbete mellan projektägare, myndigheter och paraplyorganisation, från SPS sida är man osäker om/när paraplyet är redo att ta över.

5. SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

Från mot- till medgång

SIBC hamnade under sitt första verksamhetsår år i en rad problem. Endast en del av projektansökan beviljades, projektet irriterade de somaliska föreningarna, Malmö stad förhöll sig avvaktande, lokalen låg långt ifrån målgruppen, projektledarna förbrukades i rask takt. Det ena gav det andra. Föreningarnas fientlighet betingade Malmös motvilja och projektledarnas parad. Detta år av motgångar var emellertid inte bortkastat utan innebar en i stora stycken svårundviklig läroprocess. Förutsättningarna för en nystart förelåg efter den dialog som sommaren 2013 inleddes mellan myndigheter och somaliska föreningar.

SIBC:s andra år innebar mycket riktigt en nytändning. De somaliska föreningarna bildade en paraplyorganisation som backade upp projektet och utsåg två representanter i dess styrgrupp. En projektledare med förtroende hos föreningarna anställdes och drev dialogen med dem vidare samtidigt som han genomförde en rivstart för att nå projektmålen. En inspirationsdag kring företagande skapade positiv energi kring projektet och genererade fler deltagare till företagsrådgivningen. Detta innebar inte att alla problem var ur världen eftersom lösningen på ett problem ofta skapar ett annat. Satsningen på att skapa fred med de somaliska organisationerna och på att effektivisera verksamheten utlöste inre spänningar i SIBC och personalbyten i kombination med bristande kommunikation störde samarbetet med Arbetsförmedlingen. Men på det hela taget steg SIBC:s aktier. Merparten av myndigheterna och de somaliska föreningarna ville se centret fortleva. Utan engagemang från myndigheterna i den stad där de flesta somalier i Skåne bor tedde sig framtidsutsikterna ändå osäkra. Så småningom, till följd av vindkantgringen i målgruppen och inför utsikten att kunna integrera SIBC i sin egen arbetsmarknadspolitik, engagerade sig Malmö stad för att SIBC skulle kunna drivas vidare efter ordinarie projekttid.

Målbilden

Många somalier har under dryga två år kommit i kontakt med SIBC. 162 individer har fått personlig företagsrådgivning (högt över målet), 249 har deltagit i informationsträffar om företagande (på målet), 253 har deltagit i jobbsökarträffar och 1 095 i samhällsinformation (i dessa båda fall, där deltagarna är remitterade av myndigheter, finns inga kvantitativa mål). Därmed har 1 759 individer deltagit i projektets verksamheter och dessutom har 1 490 individer (inte bara somalier) deltagit i olika arrangemang som SIBC arrangerat eller medverkat i. Målet att fördubbla antalet somaliska företagare i Skåne från åtta till 16 har emellertid inte uppnåtts; fem nya företag har tillkommit varav ett lämnat regionen. De mål som innebär att en majoritet av deltagarna ska förstå och uppleva det ena eller det andra är närmast omöjliga att utvärdera men man kan resonera om dem (se kapitel 3).

Erfarenheterna

Företrädarna för de flesta myndigheter och organisationer som varit inblandade i projektet anser att SIBC har gjort betydande nytta: det har inneburit ett nytt sätt att arbeta och såväl myndigheterna som somaliernas organisationer har måste lära sig att samverka inbördes och med varandra. SIBC har skapat unik samverkan – men också friktion – mellan olika aktörer. Graden av engagemang har varierat mellan de myndigheter som står bakom projektet och några styrgruppsmedlemmar är kritiska till bristen på strategiska diskussioner. De somaliska organisationerna är kritiska mot hur centret kom till. Projektledarna anser sig i några fall ha fått oklara signaler eller bristande stöd från myndigheternas representanter i styrgruppen.

De båda företagsrådgivarna har företrätt olika filosofier, som kan summeras som "smalare och vassare" (satsa på individer som är relativt självgående) respektive "bredare och mjukare" (hjälp individer förbi många problem på vägen mot företagande). Samtalen med personer som fått företagsrådgivning visar att de är mycket nöjda med den hjälp de fått och att båda

företagsrådgivarna har en poäng att kamma hem. Det krävs normalt många år av utbildning och yrkeserfarenhet i Sverige för att komma till skott och starta företag. Samtidigt finns många hinder att montera ner även för den som vandrat den långa vägen.

Den samhälls- och hälsoinformation som getts vid SIBC av Länsstyrelsens informatörer är mycket uppskattad av deltagarna. Någon större vinst av att informationen ges vid SIBC har knappast materialiserat sig på kort sikt men kan antagligen räknas hem på längre sikt eftersom många deltagare verkar intresserade av att återkomma till SIBC för att få hjälp med olika problem.

Jobsökarträffarna har fått olika utformning i olika kommuner som en anpassning till lokala förhållanden. Arbetsförmedlarna ser en fördel i att arbeta med enbart somalier och lära känna individerna bättre än annars. Av ett rundabordssamtal med deltagare i Kristianstad framgår att de anser sig ha fått mycket information på kort tid men skulle vilja ha ännu mer på kortare tid och att de skulle vilja komma ut i verkligheten. Kommunikationen mellan Arbetsförmedlingen och SIBC har fungerat mindre väl. Från AF:s sida är budskapet att man saknat information om personalbytena på SIBC och aldrig åtagit sig att kalla deltagare men ändå gjort det. Från SIBC:s sida är budskapet att varningssignalerna från AF kom för sent och att man inte har möjlighet att kalla deltagare som befinner sig i etableringen.

Av samtalen med projektledare och personal vid SIBC framgår att projektledarna arbetat efter lite olika filosofier. Några har lagt jämförelsevis stor vikt vid att skapa sammanhållning i personalen, några har varit mer inriktade på att skapa effektiva arbetsrutiner. För personalen har projektledarbytena inneburit bristande kontinuitet i verksamheten. Flera i personalen hade velat få mer handledning och utbildning under projektets gång.

Nästan alla aktörer tar, på frågan om vilka de viktigaste lärdomarna är, upp vikten av kommunikation mellan alla inblandade och av förankring i målgruppen och dess organisationer. Andra synpunkter är att centret måste bemannas med personer som har förtroende i målgruppen, att det måste slå vakt om sin integritet, att kommunerna måste uppvisa ett uthålligt engagemang, att arbetsgivarnas attityder måste bearbetas. Vad gäller framtiden är alla överens om att företagsrådgivning ska ingå i SIBC:s utbud men frågan är hur tungt den ska väga. Det höjs röster för att satsa mer på företagsrådgivningen men också, främst från de somaliska organisationerna, för att satsa på bredare "holistisk" problemlösning. De flesta verkar överens om att verksamheten inte bara ska vända sig till nyanlända i etableringen utan till alla oavsett hur länge de varit i landet. Ingen har än så länge något svar att ge på frågan om hur SIBC så småningom ska kunna lämnas över till det somaliska paraplyet.

Såsom i ett brännglas

SIBC är en delikat konstruktion. Ett antal myndigheter med olika uppdrag och intressen och ett antal somaliska organisationer med olika medlemsbaser och intressen ska enas om vad de vill. Alla dessa viljor ska riktas mot SIBC som därmed fungerar som ett brännglas, ett glas som blir lite olika vinklat beroende på vilka individer som hanterar det.

Projektledaren befinner sig i brännpunkten och har en svår uppgift: 1) Kommunera med de samverkande myndigheterna för att hålla dem informerade, utröna vad de vill, utnyttja de resurser de kan ställa till förfogande; här faller en del av ansvaret på projektägaren. 2) Kommunera med de somaliska föreningarna, hålla dem informerade och utröna vad de vill; det kan förmodligen endast en projektledare med somalisk bakgrund klara av. 3) Motivera och coacha personalen. 4) Se till alla vet vad de ska göra och när de ska göra det. 5) Delta i verksamheterna för att skaffa sig en bild av hur de fungerar och vad deltagarna vill få ut av dem. 6) Sträva för att uppfylla projektmålen 7) Se till att rapporteringen fungerar. Att det är omöjligt att lägga lika mycket krut på alla uppgifterna framgår av att SIBC:s olika projektledare lagt tonvikten lite olika.

Utmaningar

Ett projekt som syftar till att förbättra integrationen för somalier i Skåne, samtidigt som flest somalier bor i Malmö, borde från början haft sitt starkaste fäste i den somaliska målgruppen och i Malmö stad. Nu blev det inte så. De somaliska föreningarna upplevde att projektet sänktes ner från ovan. Malmö stad spjånade emot av hänsyn till föreningarna och (förmodligen) därför att politiker och högre tjänstemän av ideologiska skäl föredrar "mainstreaming" framför såråtgärder för enskilda invandrargrupper oavsett dessa gruppers olika behov. Genom "historiens list" slutade emellertid projektet där det borde ha börjat. Såväl den somaliska paraplyorganisationen som Malmö stad är numera engagerade för att driva SIBC vidare. När SIBC går in på "tredje varvet" reser sig emellertid ett antal utmaningar. Helt avgörande är hur inlemmandet i JobbMalmö kommer att fungera.

- Balansen mellan utbud (de program myndigheterna kan erbjuda) och efterfrågan (de somaliska föreningarnas önskan om allmän problemlösning) kan behöva justeras, särskilt nu när SIBC finns i JobbMalmös lokaler och kommer att möta fler spontanbesökare med olika typer av behov.
- Företagsrådgivning och samhälls- och hälsoinformation är väl inarbetade verksamheter men arbetsmarknadsinformationen måste fyllas med intressant innehåll.
- Med inlemmandet i JobbMalmö kan man anta att det blir ökad inriktning på sysselsättning och utbildning och att målgruppen blir "alla" och inte bara nyanlända, vilket bådär gott.
- Arbetsgivarnas attityder bör påverkas och de bör knytas till verksamheten, men hur?
- Centrets medarbetare behöver fortbildning, vilken förhoppningsvis till en del kan lösas inom ramen för JobbMalmö.
- Det finns stor risk att lilla SIBC blir en gäst "inbjuden med armbågen" i JobbMalmös lokaler. Hur ska man få JobbMalmö att aktivt intressera sig för vad SIBC kan tillföra? Ett första steg är rimligen att någon från JobbMalmö tar plats i centrets styrgrupp.
- Genom inlemmandet i JobbMalmö har förmodligen en kompromiss mellan "mainstreaming" och såråtgärder uppnåtts som kan tillfredsställa Malmö stads makthavare. Frågan är vad inlemmandet innebär för centrets förmåga att överleva som självständig enhet och för ambitionen att det så småningom ska överlämnas till en somalisk paraplyorganisation. Kan en halvt "mainstreamad" verksamhet "outsourcas" till en etniskt baserad organisation?

APPENDIX: UTVÄRDERINGSSAMTAL

Myndigheter/styrgrupp

Ingemar Jeppsson, föreståndare Herbert Felix Institutet, 2014-06-11.
Katarina Carlzén, utvecklingsansvarig Länsstyrelsen i Skåne län, 2014-06-18.
Carin Daal, avdelningschef Enheten för entreprenörskap Region Skåne, 2014-06-17.
Gunnar Bergström, utredningssekreterare Malmö stad, 2014-05-07.
Andreas Konstantinides, planeringssekreterare Malmö stad (ej i styrgruppen), 2014-05-07.
Merete Tillman, chef Arbete och välfärd förvaltningen, Ann-Christin Bjerrehus, verksamhetschef utredning, och Anneli Fröjd, chef mottagning nyanlända, samtliga Kristianstads kommun (Tillman representant i styrgruppen), 2014-06-25.
Håkan Andersson, enhetschef Arbete och försörjning Eslövs kommun, 2014-05-15.
Ola Knutsson, flyktingsamordnare Svalövs kommun, 2014-06-12.

Somaliska organisationer/styrgrupp

Ismail Thor, vice ordförande Somaliska Paraplyorganisationen i Skåne, 2014-05-09.
Luul Hassan, Somaliska Paraplyorganisationen i Skåne, 2014-06-13.
Mohamed Yassin, ordförande Somaliska Paraplyorganisationen i Skåne (ej i styrgruppen), 2014-07-11.
Jama Osman, ordförande Somalilandföreningen (ej i styrgruppen), 2014-06-09.
Muna Mohamud, talesperson Women2Women Diaspora Action Group (ej i styrgruppen), 2014-05-19.

Projektledare

Philip Sandberg, f d projektledare, 2014-06-09.
Per Brinkemo, f d vikarierande projektledare, 2014-06-04.
Nasra Abdi Ali, f d projektassistent och tillförordnad projektledare, 2014-05-16.
Fuad Mohamed, projektledare, 2014-06-11.

Personal

Oalinle Dayib, f d biträdande projektledare och företagsrådgivare, 2014-06-19.
Fozia Slone, biträdande projektledare och företagsrådgivare, 2014-05-20.
Amina Jama Mahmud, koordinator, 2014-05-13.
Zahra Abdi Mohamed, samhälls- och hälsokommunikatör, 2014-04-28.
Fooziya Abdullahi Maalin, informatör Malmö, 2014-05-20.
Asad Ibrahim Diriye, informatör Malmö, 2014-05-20.
Muna Osman, assistent Malmö, 2014-06-03.
Mewlid Dayib, informatör/receptionist Kristianstad, 2014-06-03.
Arwaah Daahir Abdi, f d informatör Eslöv, 2014-06-10.

Arbetsförmedlingens handläggare

Helena Persson, etableringshandläggare och arbetsförmedlare Malmö, 2014-05-09.
Dajana Jakupovic, arbetsförmedlare Kristianstad, 2014-05-12.
Anders Jönsson, arbetsförmedlare Eslöv, 2014-05-14 (telefon).

Deltagare

Individuella samtal med åtta deltagare i företagsrådgivning mellan 2014-04-24 och 2014-06-12.
Rundabordsamtal med elva deltagare i samhälls- och hälsoinformation i Malmö, 2014-04-28.
Rundabordsamtal med sju deltagare i jobbsökarträff i Kristianstad, 2014-05-12.